

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜREÇLERİ İLKELER

Doç.Dr. Cevat ALKAN*

Her alandaki uygulama çalışmaları belirli kuramsal kavram ve ilkelere dayalı olarak yürütülür. Eğitim alanında da hedefler, programlar, araç-gereçler, öğretme-öğrenme süreçlerinin geliştirilmesi ve uygulanması belli kuramsal temellere dayalı olarak yapılır. Bunlar, psikolojik ilkeler, toplum idealleri, değer yargıları ve ihtiyaçları ile eğitim felsefelerinin öngördüğü esaslardır. Eğitim faaliyetlerinin planlanması, organizasyonu ve yürütülmesinde bu esasların dikkate alınması ve faaliyetlerin bunlara uygun biçimde yürütülmesi gerekir.

Burada öğretme-öğrenme süreçlerine ışık tutan başlıca öğrenme ilkeleri incelenmektedir. Amaç, eğitim süreçleri ile ilgili kavramları açıklamak, ilgili ilkelerin sınıflandırmasını yaparak incelemek ve öğrenme durumu ile ilişkisini kurmaktır.

TEMEL TANIM VE KAVRAMLAR

ÖĞRENME. Öğrenme ile ilgili değişik kuramlar, öğrenmeyi farklı biçimde izah etmektedirler. Bazılarına göre öğrenme etki-tepki arasında bağlantı kurmadır, bazılarına göre bir davranış değişikliğidir; bazılarına göre fikirler arasında çağırışım kurma, bazılarına göre refleksleri şartlandırma, diğer bazılarına göre ise idrak, sezgi ve anlamadır. Bir tanım yapmak gerekirse, öğrenme süreci; *karşılaşılan bir duruma* reaksiyon göstererek bir faaliyetin meydana getirilmesi veya değiştirilmesi sürecidir. Ancak, faaliyetlerdeki değişmeye organizmanın doğal olarak olgunlaşması ve geçici oluşumu dahil değildir.

ÖĞRETME: Diğer taraftan öğrenme sürecini tamamlayan ve onun ayrılmaz bir parçası olan öğretme ise:

1. Belli durumlar veya şartlar altında belli davranımda bulunması için bireyin çevresini düzenleme sürecidir.

---

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi.

2. Belli bir öğretim durumunda önceden saptanmış hedeflere en etkin biçimde ulaşılabilecek şekilde uygun personel, materyal ve araçları kullanma sürecidir.
3. Öğretme, bir kimsenin bir diğerine öğrenmesi için yardım etme sanatıdır; ve öğrenmeyi kolaylaştırmak için bilgi temini, uygun ortam, şartlar ve faaliyetler sağlamayı kapsar.

KURAM (Teori): Genel olarak bir düşünce sistemi ve kavramlar bütünü olarak tanımlanabilecek kuram, çok değişik şekilde tanımlanmakta ve değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Felsefi düzeyde esas itibariyle bir düşün sistemi anlamında olan kuram, bilimsel düzeyde gerçekleri keşfederek faaliyetlere yön veren gözlem ve deneylerle doğrulanmış varsayımlar olarak ifade edilebilir.

İLKE (Prensip): Belirli kuramlara dayalı olarak geliştirilmiş bir seri genellemelere de İLKE denir. İlkeler çoğunlukla bir kavramlar zinciri niteliğindedir ve uygulamalara yön verici esasları kapsamaktadır.

ÖĞRETME - ÖĞRENME KURAMLARI: Genellikle eğitim kuramları birey, toplum hedefleri, programlar, öğretme-öğrenme süreçleri, araç-gereç, örgüt ve organizasyonla ilgilenmektedir. Eğitim kuramlarının temel öğelerini bu hususlar teşkil etmektedir.

Öğretme-Öğrenme kuramları ise, psikoloji ve pedagoji ile ilgili bir alandır.

TEMEL SORUN insan zihnini izah etme, zihnin öğrenme kabiliyetini, öğrenmenin sonuçlarını izah etme ve insan öğrenmesine etki etme yolları ve yöntemlerini incelemektir.

ÖĞRETME - ÖĞRENME KURAMLARI ARASINDAKİ FARK: Öğrenme kuramları bir organizmanın öğrenme yolları ile ilgilenir. Öğretme kuramları ise, bir organizmanın öğrenmesine etki etme yolları ile ilgilenmektedir. Öğrenme kuramları öğrenme sürecini anlamak, izah ve kontrol etmek için gerekli olmakla beraber etken bir eğitim için yeterli değildir. Bunların planlı olarak uygulamaya konması gerekir. Öğrenme süreci ile ilgili bilgiler öğretmen tarafından uygulanmaya konur. Bu uygulama tarz ve uygulama esasları öğretme kuramlarının konusunu teşkil eder. Böylece öğretme kuramları öğrenme hakkındaki bilgilerimizin daha etkin biçimde uygulamaya konmasını sağlamaktadır.

Öğretme kuramları genel olarak öğretmen davranışlarının öğrencinin öğrenimini nasıl etkileyebileceğini açıklama, inceleme ve bunları yönlendirme ile ilgilenmekte olup esas itibarıyla: 1) Öğrenme yaşantıları, 2) Bilgi yapı ve organizasyonu ve öğrenilecek materyalin takdim düzenini kapsar.

Öğrenme, sinir sisteminde meydana gelen bir değişme değildir. Kabul edilebilecek bir öğrenme kuramı muhakeme, yaratıcılık, muhayyile vb. gibi çeşitli faaliyetleri kapsamalıdır. Ayrıca öğrenme kuramları:

- 1) Öğrenmenin sınırları nedir?
- 2) Öğrenmede pratiklerin rolü nedir?
- 3) Güdüler, teşvikler, mükâfatlar ve cezaların önemi nedir?
- 4) Anlam ve sezginin yeri nedir?
- 5) Birşey öğrenmek başka birşeyi öğrenmeye yardımcı olur mu? (Transfer)
- 6) Hatırladığımız ve unuttuğumuz zaman ne olur?

gibi insan öğrenmesi ile ilgili temel soruları cevaplandırabilecek nitelikte olmalıdır. Mc Donald'a göre geçerli bir öğrenme kuramının temel nitelikleri bugüne kadar elde edilen tecrübelerin ışığında şunlardır: 1) Bilimsellik, 2) Sosyal niteliklere sahip olmak, 3) Gelişim olayını dikkate almak, 4) Pratik sonuçlara yönelik uygulamalar sağlamak, 5) Bireyi dikkate almak, 6) Öğretme sürecine karşı olumlu tutum ve anlayışa sahip olmak.

ÖĞRENME - KURAMLARI GELİŞİMİ: Harvardlı Psikolog George Goethals'a göre bugün psikoloji üçüncü aşama devresini idrak etmektedir. Birinci dönem Galile zamanındaki dönemdir. İkinci dönem, 1849 ile 20. yüzyıl başlangıcına kadar olan davranışçılık ile Gestalt psikolojisinin egemen olduğu devredir. Üçüncü dönem ise, yeni aşamalar dönemi olup güdüleme ve biliş alanında yeni çalışmaların önem kazandığı dönemdir.

Gerçekten XIX. asrın ikinci yarısına kadar zihni bir seri bölümlerden meydana gelmiş bir madde ve zihni adele olarak kabul eden Fakülte psikolojisi yaygın idi. Eğitim, bu bölümlere eksersiz yaptırmaktan ibaret olup kullanılacak araç ve yöntem önemli değildi. XIX. asrın ikinci yarısından itibaren Herbart'ın yapısal psikolojisi gelişmeye başladı. Bu hareketle muhteva, zihnin kendisinden fikirlere yö-

neldi. Maksat, öğrenciyi fikirlerle donatmak idi. Metod mekanik, katı ve birleşikti, (tek) muhteva önem kazandı. Bu ekolde düşünme, fikirler meydana getirmek olup fikirler gerçek dünya ile yer değiştiriyordu. Sözlü ifadeler önem kazanıyordu. Bu görüşün eğitim alanındaki uygulamasında beş öğretim basamağı kullanılmakta idi. Bunlar: 1) Hazırlık, 2) Takdim, 3) Ana noktaların belirlenmesi, 4) Genelme ve 5) Uygulama olarak formüle edilmişti.

Psikolojinin bu birinci devresinde Aminizm, Ampirizm, Fakülte psikolojisi (zihni melekeler) ve yapısal psikoloji zihni kademe kavramları yer almıştır. Bu psikoloji esas itibariyle mantıkî psikoloji olarak bilinmektedir.

XIX. asrın sonunda bilimsel psikoloji geliştirilmeye başlandı. Madde olarak zihin ve fikirler kavramı yerine davranış kavramı geliştirildi, psikoloji kazanılmış davranışlar olarak kabul edilmeye başlandı. Böylece bir insan bilimi ve disiplin olarak eğitimin psikolojiye dayanması görüşü geliştirildi. Bu gelişme ile bilimsel psikoloji mantıkî psikolojinin yerini aldı. Bu davranış teorisiyle bilimsel program geliştirme, ölçme, değerlendirme ve deneysel çalışmalar geliştirilmeye başlandı.

ÖĞRENME İLE İLGİLİ İLKELER

ÖĞRENME YAŞANTILARININ TEMELLERİ

1. *Öğrenme*, öğrenilen şeyin özel durumuna bağlı *belli ve kesin süreçler* yoluyla meydana gelir.
2. *Kavramlar*, belli bir kavrama ait *kişisel yaşantılar* yoluyla teşekkül ettirilir. *Somut* bir kavram ancak o kavramı oluşturan faktörler ile devamlı etkileşim sonucunda geliştirilir ve geçerlik kazanır. *Soyut* bir kavram bireyin o kavram faktörleri kalitesinin kendisine ait bir şey olduğu bilincini kazanmasıyla teşekkül eder. *Genel* bir kavram ancak birey, benzer nitelikleri olan çeşitli saikleri düşündüğü ve bu benzerleri ayırt edebildiğinde teşekkül eder.
3. *Kavramlar teşekkül ederken ve değişirken duygular gelişir*. Tecrübe ve yaşantının kişinin refah ve huzurunu sağladığı hissedildiğinde duygular olumlu ve tercih edilir durumdadır. Tecrübenin kişinin sağlığına zarar verici yönde olduğu hissedildiğinde duygular olumsuzdur.

4. *Yapma yetenekleri*, faaliyet formunun esaslı biçimde geliştirildiği *fiziki pratik* yoluyla gerçekleştirilir.
5. *Alışkanlıklar*, bir faaliyet örüntüsünün bireyi tatmin etmesi ve faaliyetin belli bir süre devam etmesiyle kazanılır.
6. *Semboller*, sembolün bireyin kavramlarına ilişkin olarak açık bir anlam taşıdığında çok çabuk anlaşılan ve uzun süre hafızada kalan tekrar ve ezberlemelerle öğrenilir.
7. *Belli bir öğrenim yaşantısının yapısı*, öğrenilecek belli bir *amaca göre saptanır*. Böylece açıkca belirlenmiş amaç öğrenim yaşantısının ne olması gerektiğini belirler.
8. *Belli bir amaç için gerekli öğrenim yaşantısı*, her birey için aynı değildir. Bireysel zekâ ve kapasite farkları sadece gelişim hızını etkiler, amacın öğrenilmesi yönünü değil.

ÖĞRENİM YAŞANTILARINI PLÂNLAMA VE YÖNETME İLE İLGİLİ İLKELER

1. Öğretmenin, öğretim durumunu düzenleyeceği ve yürüteceği çeşitli yollar vardır. Temel elemanlar, muhteva gereçleri ve gereçlerle birlikte denetimli öğrenci yaşantılarıdır. Temel psikolojik gereksinimler karşılandığı müddetçe genel yaklaşımın geleceksel veya ilerici olması büyük farklılık göstermez.
2. Herhangi bir öğretim metodunun başlıca niteliği, öğrencinin dersin amacına uygun belli bir öğretim faaliyetini yerine getirebilmesinde etkin bir yol olmasıdır. Gerçek öğretim metodları çok çeşitli olabilir ve aynı zamanda bu sonucu verebilirler.
3. *Öğrenme*, *öğrenci ile konu arasında teksifi bir etkileşim* yoluyla meydana gelir. Bu, kavramlar için *mental (zihni) reaksiyonu*, lisan için *sözlü reaksiyonu*, yetenekler için *fiziksel reaksiyonu* gerektirir. Bu süreçlerin birbirleriyle karıştırılması, öğrenimi aksatabilir.
4. Bireyler genellikle, unutulmuş elemanları yeniden ve soyut olarak temin etmek suretiyle indirgenmiş veya kısmî uyarıcılara cevap verirler. Bu nedenle, bazan bilinç dışı olarak uyarıcıyı olumsuz yönde etkilerler.
5. Öğrenim, öğretim işlemlerinin ve kişisel ilişkilerin öğrencinin dikkatini görevinden dağıtmadığı zaman en iyi şekilde meydana gelir. Bu elemanlar çocuğun dikkatini dağıttığında öğrenim olumsuz yönde etkilenir veya istenilmeyen yöne çevrilir.

6. Her çeşit *davranış*, davranış devam ederken ve yönü değiştirilirken değişir. Bu nedenle, öğrencinin amaçlarla belirtilen tipte davranışlarla ilgilenmesi sağlanmalıdır.
7. *Cevaplar*, öğrenciyi mükâfatlandırdığı ve öğrenci, cevaplarının etkili olduğundan haberdar olduğu zaman öğrenme daha kolaylıkla meydana gelir.
8. *Sıhhatli olmayan davranış örüntüleri*, tansiyonları gidermede daha başarılı olduğunda sıhhatli olanlar gibi kolaylıkla ve aynı kademelerle öğrenilir.
9. *Öğretim materyalleri*, amaçlardaki özel kavramlar muhtevasından tayin edilir.
10. Öğrencileri öğrenim yaşantılarına başlatmada en iyi yol genellikle direkt yoldur.
11. Öğrencilerde alıcılık yaratmada kullanılacak özel araçlar, ancak ilgi geliştirmenin güç olduğu hallerde ve araçların dikkati amaçlardan uzaklaştırmadığı zaman gerekli olabilir. Bir kavramın belirsiz olarak sembolik biçimde temsili yerine, gerçek özü incelenirse, muhtevanın cazibesi genellikle önerilen öğretim işlemlerinden daha üstündür. (Örneğin, temsili problemler veya yetişkin tipi faaliyetler ve grubu aktive eden araçlar gibi).

KAVRAM ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ İLKELER

1. Herhangi bir kavramın öğrenimi için gerekli *muhteva o kavramın* tabiatında bulunduğu ve fonksiyonel olduğu biçimde *kendi özünden meydana* gelir. Bu muhteva öğrenim yaşantısında yer almalıdır.
2. Dérste öğretilecek *her kavram* kendi uyarıcısı üzerinde sağlanacak belli bir *yaşantıya dayanmalıdır*. Belirgin olmayan yaşantı istenilen öğrenimi temin edemez.
3. Kavramlar öğrencilere, ancak öğrenciler kavram geliştirme için temel bir yaşantı olan sembollerini hatırlama yeteneğine ve yeter berraklık olduğu zaman, sembolik araçlarla öğretilir.
4. Kavramsal öğrenimde *öğrencinin dikkati*; üzerinde çalıştığı *olay tarafından absorbe edilebilmelidir*. Öğretmen tarafından öğrenciye verilecek herhangi bir talimat, öğrencinin olay üzerindeki dikkatini mümkün olduğu kadar dağıtmamak ve öğrenilmeye çalışılan kavramla ilişkili olayın temel elemanlarını anlamasına yardım etmelidir.

5. Bir öğrenciye yeni bir kavram takdim edildiğinde, öğretim yaşantısı her şeyden önce bununla ilgili gerçekler hakkında bilgi kazandırmalıdır. *Anlam ve Kavrama* daha ileri düzeyde bir öğretim olup bilinen gerçeklerden haberdar olmaktan sonra gelir.
6. Öğrenciye farklı olmayan hayat yaşantıları sağlayan yazılı ve diğer çeşitli öğretim gereçleri, öğrencinin sonradan belli bir bilgi alanına ilişkin sistematik kavramlar geliştirmede kullanılabileceği çok çeşitli temel hayat kavramlarının gelişmesine yol açabilir. Bu çeşitli gereçler, bir kimse özel kavramları direkt olarak öğrenirken yararlı değildir.
7. İleri seviyede öğrenimde, eğer öğrenci öğrenim yaptığı alanda belli bir kavrama ve bu alanda özel materyalleri anlayabileceği kadar yeter miktar kavramlara sahipse, formal bir disiplinde özel ve düzenlenmiş kavramlar ihtiva eden yazılı veya diğer çeşitli öğretim materyali en ekonomiktir.
8. Öğretmen öğrenciye iki belirli kavram arasındaki farkın önemli yollarını ayırt etmesine yardım ettiğinde *kavramsal farklılaşma* gelişir.
9. Öğretmen öğrenciye belirli iki veya daha ziyade uyarıcının birbirleriyle olan ilişkilerinin önemli şekillerini belirtmede yardım ederse *kavramsal entegrasyon* gelişir.
10. Öğretmen öğrenciye bir seri obje ve süreçlerde aynı olan karakteristikleri ayırt etmesine yardım eder ve bu karakteristikleri genel ifadeler şeklinde belirlerse *kavramsal genelleme* gelişir.
11. Öğretmen öğrenciye bir obje veya sürecin kalitesini, o kaliteyi ihtiva eden özel objelere atıfta bulunmadan tartışabilecek kadar ayırt etmesine yardım ederse *kavramsal soyutlama* gelişir.
12. Öğretmen öğrencilerin çeşitli objelerin birbirine etki etme şeklini anlamasına ve bu ilişkiyi açıklayıcı bir ifadeyle belirtmesine yardım ettiğinde prensiplerin *kavramsal öğrenimi* gelişir.
13. Öğretmenin, her ne kadar bir öğrencinin belirli bir çeşit öğrenimin gerektirdiği kesin psikolojik süreçlerden geçmesini izlemesi gerekli ise de, bunu gerçekleştirme için birçok sınıf işlem ve metotları vardır. Gerekli öğrenim işlemleri yerine getirildiği ve uygulandığı müddetçe metodolojide çeşitliliğe müsaade edilebilir.

MOTOR YETENEKLERİNİN (BECERİ) ÖĞRETİLMESİNE İLİŞKİN İLKELER

1. *Motor yetenekler* ancak öğrenci, devamlı eğitimi ve gelişmesi için esas olan, bir fonksiyonu yerine getirme ihtiyacında olduğu zaman direkt amaç olmalıdır. Bu, *öğrencinin psikolojik yönden hazır olduğu andan önce* değil daha sonra olmalıdır.
2. Bir motor yeteneğin takdiminde, öğretmen öğrencilerine tedrici olarak iyi formların belirlenmesi için nezaret ederken *yeterli ölçüde örneklem faaliyetine yer vermelidir*. Yetenek geliştikçe pratik daha az örneklemlidir, daha kesin ve açık olmalıdır.
3. Motor, öğrenim yapana yön veren kavramlardan çok kinetik ipuçlarına bağlıdır. Dikkat kavramdan çıkarılırsa uygulayıcı koordinasyonu ile çelişkiye düşebilir.
4. Motor yetenekler için *pratik süreler*, uzunluk ve alan yönünden, yorgunluğu önleyebilecek ve pratik süreleri arasındaki olgunlaşmadan yararlanılacak biçimde düzenlenmelidir.
5. Motor yetenekler hizmet ettikleri fonksiyonların gerektirdiği noktaya kadar geliştirilmeli, fakat o noktanın üstüne çıkılmamalıdır.

ALIŞKANLIKLAR GELİŞTİRME İLKELERİ

1. *Alışkanlıklar*, belli bir formu kapsayan ve değiştirilmeleri için esaslı ve kontrollü gayretlerin sarf edilmesini gerektiren *motor faaliyet örüntüleridir*. Bunlar normal karar verme süreçleri tarafından değil fakat refleks düzeyinde kontrol edilirler.
2. Alışkanlıklar, onları meydana getiren *ihtiyaçları ve uyarıcıları tatmin etmede devam ettikleri sürece kendi kendilerini devam ettirirler*. Hatta ara sıra meydana gelen *pekiştiriciler* bunları sonsuz olarak devam ettirmeye yeterlidir.
3. Bir alışkanlığın değiştirilmesinde kullanılacak esaslı *gayret*, hangi şartlar altında olursa olsun *eski alışkanlıkların tekrar etmesini önlemeyi ve istenilen yeni alışkanlığın otomatik hale gelmesini sağlayacak kadar bir süre uygulamayı* gerektirir. Bu konuda istisnaya yer verilmemelidir. Aksi takdirde eski alışkanlıklar pekiştirilmiş olur.

ÖĞRENME İÇİN MOTİVASYON (GÜDÜLEME) İLKELERİ

1. Davranış, sadece öğrencide yeni bir örüntü ihtiyacı belirlediğinde ve sadece o ihtiyacı tatmin edebildiği ölçüde değişir.

2. Birey psikolojik, sosyal ve kişisel *hayatının devamı için esas olan bir ihtiyaçla* karşılaştığı zaman o ihtiyacı giderici nitelikte bir uyarıcıya cevap verecek hazırlık durumundadır.
3. Bir öğrencinin *psikolojik* anlamdaki bir ihtiyacı ile ilgili bir husus onun *davranışında belirir*. Ona öğretilmesi gereken fakat ihtiyaç hissetmediği birşey, öğrenci gelecek bir değer için çalışmak üzere disipline edilmediği sürece, davranışında belirmez.
4. *Her öğrenci öğrenim durumunu kendi açısından görür* ve onu kendisini etkileyen açık potansiyeline göre değerlendirir.
5. Rekabet ilgilerini dikkata almaksızın öğrenciyi sistematik olarak çalışmaya sevk eden *çften disiplin* insan ilişkileri alanındaki karakter kavramları eğilimi ve anlayışının tabii bir sonucudur. Bunların eksikliği halinde devamlı bir çalışma için *dış bir baskı zorunludur*.
6. Birey, *bir duruma* ihtiyaçları ve yaşantıları yoluyla o durumu anlayabildiği ölçüde değerlendirerek *reaksiyon* gösterir ve onu mevcut kavramları ışığında mütalâa ederek reaksiyonda bulunur.
7. *Uyarım* genellikle çoklu biçimde ve bireyin o andaki aktif ihtiyacı ve amacı ile direkt ilişkili olarak *meydana gelir*. Diğerleri ret edilir.
8. Bir *derse*, kursa veya programa *cevap verme* bunların öğrenciyi ulaşmak istediği *hedefe götürdüğü ölçüde değişik* olur.
9. Öğrenciye *açıkça değerli görünen kavramlar* daha az açık değerdeki kavramlara nazaran *daha az ciddi öğrenme gayreti gerektirir*.
10. Öğrencinin *gelişim görevleriyle yakından ilişkili kavramlar* ve motor yetenekler öğrenci için bu biçimde olmayanlara kıyasla *daha fazla cazibelidir*.

ÖĞRENME HAZIRLIĞI İLKELERİ

1. Bir birey *yeni ve daha kompleks bir (göreve) fonksiyona başlamağa*, bu fonksiyonun gerektirdiği çeşitli ikinci derece süreçleri kullanılacak düzeye getirdiğinde *hazırdır*. Bu durumdan önce o fonksiyona başlamak güçlüklerle yol açar.
2. Bir kimse yeni bir fikri kolaylıkla görebilecek ve onun hayattaki doğal operasyonunu anlayabilecek *ön gelişime* sahip olduğunda yeni bir *kavramsal gelişim* için hazırdır.

3. Bir kimse koordinasyon sağlayabilecek (geliştirebilecek) temel adalı ve sinirsel olgunluğa ulaştığında bir *fiziki yetenek geliştirmeğe* hazırdır.
4. Bir kimse sembolleri anladığı ve bunların neyi temsil ettiğini bildiği zaman *ezberlemeğe* hazırdır.
5. Öğrenmeğe *hazır olmakla, mütecessis olmaya* hazır olmak arasındaki fark, müteakip ders veya kurslarda bu kavramın ciddi bir şekilde kullanılmasına veya öğrencinin hayattaki fonksiyonunun önemine bağlıdır.
6. Bir kavrama ilişkin *gerçekler* hakkındaki *bilgi* bu kavramla ilgili *anlayış* ve *idrak* geliştirme teşebbüslerinden *önce gelmelidir*.
7. Öğretmenin öğrenciye takdim şekline bakmaksızın, gelişen kavram öğrencinin anlayış yeteneğine göre şekillenecek olup bu da bireylere göre farklı olacaktır. Takdim edilen öğretim materyalinin zayıflığı ve yetersizliği arttıkça kazanılacak anlayış farkı da artacaktır.
8. Küçük kavramlardan oluşmuş kavramlar, öğrenci küçük kavramlara sahip değilse öğrenilmesi güçtür.
9. Bir bilgi alanındaki farklı olmayan (temel) kavramsal yaşantılar daha özel ve teknik kavramlar geliştirme yeteneğine temel teşkil eder.

ÖRENMEDE BİR FAKTÖR OLARAK UYUMLA İLGİLİ İLKELER

1. Ciddi problemleri olan öğrenciler daha iyi bir *uyum* için bir danışman tarafından *yardım* görünceye kadar programın gereğini karşılamada güçlük çekeceklerdir.
2. *Devam ve programın gereğini yerine getirme*, bir kimsenin uyumu, sağlığı, enerjisi, alışkanlıkları, huyları ve ön yargıları tarafından *etkilenir*.
3. Enerjik heyecan, anlamın sonucudur ve heyecanın miktarı, birey tarafından anlaşıldığı biçimde, durumun kritikliğinden ileri gelir. Enerjik heyecan şuurlu olarak kontrol edilemez, fakat açık faaliyetleri (dışa dönük) kontrol etmek öğrenilebilir.
4. Başarısızlık yüzünden devamlı hayal kırıklığı, kendine güvensizlik ve çöküntüye yol açar, öğrenmeye karşı ilgiyi azaltır.

5. Yıkıcı ihtilâflar, normal öğretim işlemleriyle elimine edilemeyen bölücü faaliyetlere yol açar.
6. Okulda kişiler tarafından yaratılan *ihtilâflar*, yanlış metotlar, realist olmayan kurallar, anlamsız baskılar, öğrenciyi anlayamamak, *öğrenmeyi engeller ve direnişe yol açar*.
7. Öğrencilerin alıcılığı, öğretmenlerin kişisel nitelikleri ve öğrenciler üzerindeki nüfuzları ile etkilenir.
8. *Psikolojik yönden sağlıklı bir durumun okulda devam ettirilmesi genellikle öğrencilerin uyumunda okulun yapacağı en takdire şayan bir katkıdır. Uyum için çalışılır, çünkü uyum öğrenmeyi imkân dahiline sokar. Uyum kendi başına bir amaç değildir. Öğretimde temel amaç olmamalıdır.*
9. İlgisiz, verimsiz, ahlâksız davranış insan ilişkileri alanında "Karakter" kavramları geliştirmemiş bireylerde meydana gelir.

MESLEK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ İLKELER

1. Öğrenci herşeyden önce öğreneceği konuya *ilgi* duymalı.
2. Etkin olabimesi için öğretmenin, öğrencilerin hayatı *ihtiyaçlarıyla ilişkili* olması gerekir.
3. Bütün öğrenme, yaşantıların bir sonucudur.
4. Öğretim *araçları kullanarak* daha gerçekçi öğrenim yaşantıları temin edildiğinde öğrenme daha etkili olur.
5. Öğrenmek için öğrencinin *pratik yapması* şarttır.
6. Her öğrenci en iyi şekilde kendi *hızı* oranında öğrenir.
7. Öğrencinin daha önceden öğrendikleri ile yeni öğrendikleri arasında *bağın* kurulduğunda öğrenme artar.
8. *Bir defada bir şey* öğrenilir.
9. *Sonuç* öğrenciyi *tatmin* ediyorsa daha çabuk öğrenir.
10. Meslekî eğitimcilerin projeleri kontrol eden kişiler olma yerine gençlerin tür olarak gelişmesini kolaylaştıran rehberler olması gerekir.
11. Meslekî eğitimcilerin gençlerde planlama, desenler geliştirme, yaratma, tahayyül etme, problem çözme ve kendi kendilerine ilerleyebilmeleri hususunda gerekli yetenekleri geliştirme inancı ve gayreti geliştirmeleri gerekir.

ÖZET

Sınıfta öğrenim olarak nitelediğimiz etkinlik üç temel öğeden oluşmuştur. 1. Öğrenilecek konu, 2. Bunun öğrenileceği süreç (Öğretme-Öğrenme süreci) 3. Öğrencinin öğrenimini etkileyen koşullar.

Formal eğitimi oluşturan öğrenim yaşantılarının yöneticisi öğretmendir. Öğrenci ise öğrenen bireydir. Öğrenme işini öğrencinin yapması gerekir. *Öğrencinin öğrenim yaşantılarını yönetmek*; öğrencinin kendisi, öğrenim süreçleri ve öğrenilecek konu hakkında doğru ve tam bilgiye ihtiyaç gösteren dikkatli plânlamayı gerektirir. Bunlar *şu hususları kapsar* :

1. Öğretmen her bir öğrencinin neye hazır olduğunu ve ne öğrenebileceğini teşhis edebilecek ve ona uygun ders seçebilecek kadar bilgi sahibi olmalıdır.
2. İstenilen öğrenimi etkin ve direkt biçimde sağlayabilmek için öğrenciye verilecek her bir *dersin hazırlanması* gerekir.
3. Öğretmen, her öğrencinin ne kadar başarı gösterdiğini *tesbit edebilmeli*, öğrenciye başarısına ne derece mükemmel ulaştığını anlamasına yardım etmeli, her bir öğrenciye öğrenimini geliştirmek için ne biçim bir yardımda bulunması gerektiğini bilmeli, öğrenciyi daha fazla öğrenmeye teşvik etmeli ve öğrencinin kendi gelişimi için daha fazla sorumluluk yüklenmesine yardım etmelidir.

Öğretmek bilim olduğu kadar birçok yanlarıyla *sanattır* ve karmaşık bir etkinliktir. Bu nedenle öğretmenin temel bazı ilkelere inançla bağlanması gerekir. Büyük sanatkarlar ve müzisyenler fizik ve psikoloji ilkelerini uygularlar. *Öğretim sürecine öğretmenlerin felsefe, psikoloji ve demokrasi ilkelerini uygulamaları* gerekir.

Büyük bir öğretmen olacak kimsenin kendi kendisini disipline etme yolunda bir şeyler yapması zorunludur. Sanatkarlık tedrici olarak gelişir. *Herhangi bir prensibin tam olarak anlaşılması tecrübeyle kazanılır. Belli bir duruma uygulamada bütün prensiplerin bir araya getirilmesi yeteneği de tecrübeyle kazanılır.*

Öğretme sanatını geliştirmede en önemli husus, gayretleri tekrar gözden geçirme isteği ve yapılanı ve yapılması plânlanan değerlendirilmede kullanılan temel prensiplerin doğurgularını düşünmektir.

ÖĞRETMENİN KENDİ KENDİSİNİ DEĞERLENDİRMESİ İÇİN KONTROL LİSTESİ

Yetenekli öğretmen aşağıdaki hareketleri maharetle yapabilen kişidir ve böylece öğrencinin program muhtevasını etkin bir şekilde öğrenmesini temin eder:

1. Konularında *kavramları, beceriler ve alışkanlıkları* açık ve seçik olarak *ayrıt eder.*

2. *Kavramsal gereçleri öğretirken :*

- a) Dersi açıkça belirlenmiş bir kavram etrafında plânlar.
- b) Kavramın etkenlerini sınıfa açık bir şekilde takdim eder.
- c) Etkenlerin öğrenci tarafından, belirtilen kavramların geliştirilebileceği şekilde anlaşılmasına dikkat eder.
- d) Öğrenciler arasında fikir tartışması yaptırarak kavramları yeteri kadar açıklığa kavuşturur.
- e) Etkenin tartışılması için gerekli olan yeni terimleri tanımlar ve bunları ezberletir.
- f) Kavramın hatırlanması gereken ayrıntılarını açıkça belirler ve bunları ezberletir.
- g) Yeni geliştirdiği kavramları armonize etmek üzere davranışlarını değiştirmede öğrenciye yardımcı olur.
- h) Uygun değerlendirme işlemleriyle her öğrencinin geliştirdiği kavramın açıklığını kararlaştırır.

3. *Beceri öğretirken :*

- a) Öğrenciye becerinin kısımlarını ve bunların sırası (düzeni) için yardım eder.
- b) Beceri üzerinde iyi bir form geliştirmesi için öğrenciye yardım eder.
- c) Öğrenciye (gelişim) ilerlemesi hususunda bilgi sahibi olması için yardım eder.
- d) Zayıf ve hatalı formların düzeltilmesi için öğrenciye yardım eder.

- e) Öğrenmenin selâmeti için pratik yapma ve dinlenme devrelerini kontrol eder.

4. Öğrencilerin alışkanlıklarını etkilemede :

- a) Kavramsal olarak yönetilen davranış ile gerçek alışkanlık arasındaki farkı ayırt eder.
- b) Eğitimin amaçlarına ilişkin uygun ve istendik alışkanlık formları faaliyetlerini ayırt etmede öğrencilerine yardım eder.
- ç) Sınıfında sözlü, yazılı, sosyal faaliyetler ve yapılmış iş standartları yoluyla öğrencilerde istenmeyen alışkanlık faaliyetlerinin tekrarlanmasını etkin biçimde önlemeye çalışır.
5. Öğrencileriyle iyi ilişkilerin devamını sağlar.
6. Öğrencilerin ciddi olarak çalışabileceği ve okul kural ve standartlarının değerlendirildiği bir sınıf yönetimi temin eder.

IV. MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİMİN TEMEL İLKELERİ

İlkeler belirli bir alandaki uygulamaları değerlendirmek ve uygulanması düşünülen faaliyetleri yöneltmek üzere geliştirilmiş bir seri kavramlardır. Belli bir alanla ilgili olarak geliştirilmiş ilkeler o alandaki otoriterler tarafından bir görüş birliği ile benimsenmiş fikirleri yansıtır. Sistemli bir felsefi, psikolojik, sosyal ve ekonomik kavramlar süzgeçinden geçirilmiş meslekî ve teknik öğretim ilkeleri, burada organizasyon, yönetim ve öğretim alanlarına göre gruplandırılmaktadır.

Organizasyon: Organizasyon esas itibariyle tanımlar, fonksiyonlar, ihtiyaçlar ve süreçlerle ilgilenir. Organizasyonla ilgili meslek eğitimi ilkeleri programların geliştirilmesine yardım edici niteliktedir. Aynı zamanda bu ilkeler mevcut programların amaç ve kapsamını değerlendirilme-de de kullanılabilir.

1. Herhangi bir profesyonel meslek, sanat veya iş kolu için geliştirilmiş bir meslek eğitimi programı ancak bu eğitime ihtiyacı olan, istekli olan ve bundan yararlanabilecek durumda olan seçilmiş bir gruba uygulandığında etkili olabilir.

Bu ilke, genel eğitim anlayışında olduğu gibi, aynı bir öğretim programının herkes için yararlı olduğu iddiasına karşı olup, eğitimin sosyal yönden yararlı olabilmesi için bireylerin ihtiyaç ve kabiliyetlerine uygun bilgi ve becerileri kazandıracak şekilde özel olarak düzenlenmesi gerektiğini öngörür.

2. Meslek eğitimi, öğretim metotları, öğrenciler arası kişisel ilişkileri ve hizmet ettiği belirli grupların özel niteliklerini dikkate aldığı ölçüde sosyal yönden etkili olabilir.

Bu ilke, meslek eğitimi uygulamalarında değişik gruplara değişik öğretim metotlarının, değişik organizasyon ve değişik disiplin yöntemlerinin uygulanması gerektiğini öngörmektedir.

3. Meslek eğitiminin ekonomik ve sosyal koşulları olduğu gibi kabul edip, bireyi, mevcut talepleri karşılayacak şekilde yetiştirmesi gerekir. Bir mesleğin icrasında daha iyi yollar bilinse ve mevcut olan şartlardan daha ideali düşünülse bile, meslekî eğitim gerçekçi olmak zorundadır.

İş dünyasındaki mevcut koşulların ortaya koyduğu arz-talep ihtiyacının meslek eğitiminde temel faktör olduğunu öngören bu ilke meslek eğitiminin gerçekçi olmak zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

4. Meslek eğitiminin temel fonksiyonu, bireyleri sosyal ve ekonomik yönden yararlı, bireysel yönden kazançlı meslek alanlarına hazırlamak ve bu alanda başarılı olabilmelerini sağlamaktır.

Bu ilke meslekî eğitimin diğer eğitim şekillerinden amaçları ve hitap ettiği öğrenci grubu ile farklı olduğunu belirtmektedir. Bu ilkeye göre, bazı konuları meslekî ve diğer bazılarını genel olarak ayırmak ve meslekî programları bu esasa göre geliştirmek anlamsızdır. Çünkü, herhangi bir ders bir öğrenci tarafından meslekî hazırlık amacıyla öğreniliyorsa bu ders meslekî dir, aksi halde genel eğitime hizmet eden bir konu olur.

5. Meslekî eğitim, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.

Bu ilkeye göre meslekî eğitim genel eğitimin yerine bir alternatif teşkil etmez; fakat eğitim bütünüünün ayrılmaz bir parçası niteliğindedir. Meslekî eğitim ve genel eğitim, eğitimin bütünü içerisinde birbirini atmamlayıcı fonksiyonlara sahiptir. Yalnız meslekî eğitim ve yalnız genel eğitim bireyi fonksiyonel bir hayata hazırlayamaz.

6. Belirli bir meslekî alandaki eğitim ihtiyacı toplumda yapılacak anketlerle saptanmalıdır.

Bu ilke meslekî eğitimin birey ve toplum ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu ihtiyacın saptanması için ise bazı araçların kullanılması gerekir. Bu iş için kullanılan en etkili araç ise anket metodudur.

7. Meslekî eğitim iş dünyasının ihtiyacı olan personeli yetiştirmek için lüzumludur.

Bir toplumda gerek sulh zamanında gerekse harp zamanında etkin bir insan gücüne ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın en iyi bir şekilde karşılanması ise meslekî eğitimle sağlanabilir.

8. Endüstriyel sanatlar ve teknoloji programları bireylerin genel kültür ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenmelidir.

Bu ilkeye göre, endüstri ve teknolojinin hakim olduğu bir çağda bu alanla ilgili bir eğitim, bireyin genel kültürünün bir parçasını teşkil etmelidir. Bu nedenle genel tarım, genel ticaret, genel ev-ekonomisi ve endüstriyel sanatlar gibi konular genel kültür dersleri arasında dünülmelidir.

9. Meslek eğitimi gören öğrencilere meslekî rehberlik hizmetleri sağlanmalıdır.

Rehberliğin devamlı bir süreç olması, meslek eğitimi programlarını izleyen birçok öğrencinin bu programlara çeşitli tesadüfler sonucu olarak gelmesi bu ilkelerde önerilen rehberlik hizmetlerinin meslek eğitimi devaminca sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca belirli bir meslek alanında başarılı olabilmesi için bireyin, kendi kabiliyet ve ilgileri ile mesleğin gerektirdiği yetenekler ve sağladığı olanakları bilmesi gerekir. Bu da mesleki rehberlik hizmetleriyle sağlanır.

10. Meslekî eğitimde bölgesel ve mahalli destek zorunludur.

Başlangıcı itibariyle meslek eğitimi mahalli ihtiyaçlara göre geliştirilmiş ve mahalli kurumlar tarafından desteklenmiştir. Meslekî eğitimin topluma dönüklülük niteliği mahalli ilgi ve desteği zorunlu kılmaktadır. Belirli bir bölgedeki mesleki eğitim ihtiyacı ve şekli en gerçekçi bir şekilde o bölgedeki ticari ve endüstriyel kurumlar tarafından bilinebilir.

11. Meslekî eğitim programları devamlı araştırma bulgularına göre geliştirilmelidir.

Meslekî programların işe dönük niteliği ve iş dünyasının dinamik yapısı bu programların devamlı inceleme ve araştırmalara göre düzenlenmesi ve geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu amaçla yapılacak araştırmaların üç yönlü bir bütünlük taşıması gerekir. Bunlar: 1) Planlama ve gelişme ile ilgili araştırmalar, 2) Mevcut programların değerlendirilmesi, 3) Yeni metodlar ve tekniklerin bulunması için yapılan araştırmalardır.

Yönetim: Meslekî ve teknik öğretimde etkin bir yönetim genel eğitime nazaran daha karmaşık sorunlar arz eder. Meslekî eğitimin kubaşık niteliği okul, aile, endüstri ve ticaret kurumlarının işbirliğini gerektirmektedir.

1. Meslekî eğitim, öğretmenin öğreteceği işlemler ve süreçlerle ilgili bilgi ve becerileri bizzat uygulayabilmesi ölçüsünde etkili olur.

Bu ilke meslek eğitimini yürütecek öğretmenin, herşeyden önce gerekli meslekî beceri ve bilgileri kazanmasını ve bunları özel operasyonlara uygulamada yeteri kadar tecrübe sahibi olmasını öngörür.

2. Meslek eğitiminde yönetim standart ve katı olmaktan ziyade elâstikî ve akıcı olduğu ölçüde etkili olabilir.

Bu ilkeye göre meslek eğitiminin temelini teşkil eden teorik kuruluş esaslarının gerçekleştirilmesi yönetimde elâstikî bir niteliği zorulu kılmaktadır.

3. Meslekî eğitimde öğretimin birim fiyatını düşürmek için her türlü makul gayetlerin yapılması zorunlu olmakla beraber, etkili bir meslek öğretimi için minimum bir birim fiyatı vardır. Bu temin edilemediği takdirde meslek öğretimine teşebbüs edilmemesi gerekir.

Bu ilke, etkili bir meslek eğitiminin ancak belirli bir finansman karşılığında sağlanabileceği gerçeğini ortaya koymakta ve bunun meslek öğretiminde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Minimum iş şartlarının karşılanması bu ilke çok önemli bir gerçeğe işaret etmektedir.

4. Meslekî eğitimin yönetiminde meslekî eğitimcilerle birlikte, endüstri ve toplum liderleri kubaşık çalışmalıdırlar.

Meslekî eğitimin birey ve toplum ihtiyaçlarını esas kabul etmesi ve mezunlarını çeşitli meslek alanlarına hazırlaması gerek meslek kuruluşlarının gerekse toplum liderlerinin bu programların yönetiminde sorumluluk almasını gerektirir. Bu ihtiyaç danışma kurulları ile karşılanmaktadır.

5. Meslekî eğitimcileri yetiştiren kurumlar üstün kaliteli tesis ve personele sahip olmalıdır.

Etkili bir eğitim programı herşeyden önce kaliteli bir öğretim kadrosu gerektirir. Bir meslek öğretmenin genel kültür, pedagojik

formasyon ve özel alan eğitimi gibi üç yönlü bir mesleki hazırlıktan geçmesi gerekir. Bu ihtiyaç için öğretmen yetiştiren kurumların gerek program, gerek öğretim üyesi ve gerekse tesis bakımından kaliteli bir yapıya sahip olması gerekir.

6. Programların geliştirilmesi için denetim ve değerlendirmeye önem verilmeli ve bu iş, bu amaçla yetiştirilmiş personel tarafından yürütülmelidir.

Meslek eğitiminin karmaşık yapısı, programlarının çeşitliliği ve kendine özgü nitelikleri denetim ve değerlendirme işlerinin sistemli ve özel bir şekilde yürütülmesini gerektirir. Bu işe, öğretim metodunu geliştirmek, ders materyallerini planlamak ve hazırlamak, verimli öğretim ortamı yaratmak ve öğretimi değerlendirmek hususlarında öğretmene yardımcı olmak anlamındadır. Bir denetçinin faaliyetlerinin çoğu, öğretmeni iş başında yetiştirmek olmalıdır. Bu ilke, bu hususların önemle ele alınmasını öngörmektedir.

Öğretim: Öğrencinin ilgi ve amaçları, endüstri ve ticaret kurumlarının talepleri, başarı ve performance standartları ve ekonomik alandaki devamlı teknolojik gelişmeler nedeniyle ders gereçleri ve metodları meslek eğitimi genel eğitime nazaran farklı bir nitelik arz eder. Öğretimin etkili olabilmesi için bu niteliklerin dikkata alınması gerekir.

1. Meslek eğitimi öğrenim ortamının, öğrencinin iş hayatında çalışacağı ortama uygunluğu ölçüsünde etkili olabilir.

Bu ilke meslek eğitiminde gerçekçi bir eğitimin ancak gerçek işler üzerinde, gerçek alet ve makinelerle yapılan ve gerçek üretime yönelik olarak gerçekleştirilebileceği anlamındadır.

2. Meslek eğitimi, ancak öğretimi bahis konusu olan meslekteki operasyonlar, yöntemler, makineler ve aletler aynen meslek alanında uygulandığı tarzda öğretildiği takdirde etkili olabilir.

Bu ilke de öğrencinin gerçek anlamda yetiştirilebilmesi için mesleğini belli bir tarzda ve standartta icra edebilecek alışkanlığı alması gerektiğine işaret etmektedir.

3. Meslek eğitimi, öğrenciyi işin gerektirdiği düşünme ve uygulama alışkanlıkları yönünden direkt ve özel bir şekilde eğittiği ölçüde etkili olabilir.

Bu ilkenin dayandığı temel, modern psikolojide öngörülen bütün düşünme ve uygulama alışkanlıklarının özel şartlar altında gerçekleştirilebileceği kavramıdır. Bu kavrama göre genelleme yapabilmek için gerekli zihinsel güç, özel şartlar altında düşünebilme kabiliyetinin eğitilmesiyle geliştirilebilir. Meslek eğitiminde kazandırılması gerekli bütün alışkanlıkların iş ve iş talepleri yönünden özel olması gerekir. Çünkü her meslek kendine özgü düşünme ve uygulama alışkanlıkları gerektirir.

4. Meslek eğitimi öğrencinin ilgilerine önem verdiği, özel kabiliyet ve istidatlarını mümkün olan en yüksek seviyeye çıkarabildiği ölçüde etkilidir.

Bu ilkeye göre esas olan, bireylerin kabiliyet, istidat ve ilgileri yönünden farklı oldukları ve bu niteliklerin eğitimde dikkate alınması gerektiğidir.

5. Meslekî eğitim, kazanç sağlayacak bir işin gerektirdiği bilgi ve becerilerle ilgili doğru düşünme ve uygulama alışkanlıkları kazandıracak kadar sürekli olarak özel eğitim yaşantıları temin edildiği ölçüde etkili olabilir.

Bu ilke, meslek eğitiminin alışkanlık kazandırma psikolojisi üzerine geliştirildiği ve bireyin sürekli ve tekrarlı bir eğitim uygulamasıyla bu alışkanlıkları kazanabileceğini ileri sürmektedir.

6. Her meslek için asgarî bir üretim kabiliyetine ihtiyaç vardır. Bireyin bir meslekte iş bulabilmesi ve devamlı çalışabilmesi için buna sahip olması gerekir. Şayet, meslekî eğitim bu noktaya kadar yürütülmemiş ise bu, ne birey yönünden ne de toplum yönünden etkili bir öğretim değildir.

Asgarî iş standardı ilkesi de denilen bu kavramda bir mesleğe intisap etmek üzere eğitilen bireyin belli bir başlangıç stardardına yükseltilmesinin zorunlu olduğu, aksi takdirde eğitimden beklenen sonucun alınmayacağı inancı benimsenmektedir.

7. Meslek eğitiminde öğrencinin etkili süreç alışkanlıkları kazanması, öğretimin gerçek işler üzerinde uygulanması ile sağlanabilir. Gerçek çalışma şartlarını dikkate almadan kazanılan iş alışkanlıkları ve tecrübelerin meslekî başarı için yeterli olması düşünülemez.

İş için öğretimi öngören bu ilke, meslekî eğitimin gerçek iş ortamında uygulanmasının önemini benimsemekte ve meslekî eğitimin

gerçek iş şartlarından ayrı olarak düşünülemediğini ileri sürmektedir.

8. Meslek öğretiminde yegâne güvenilir muhteva, eğitimi mevzubahis olan mesleği icra edenlerin bilgi, beceri ve alışkanlıklarına göre geliştirilmiş bir muhtevadır.

Muhteva, tesbitinde mesleği icra edenlerin faaliyetlerini esas alan bu sayıltı, mesleki programların geliştirilmesinde muhtevanın meslek analizleri yoluyla geliştirilmesini öngörmektedir.

9. Her meslek için o mesleğe uygun belirli bir muhteva yapısı vardır. Bu muhtevanın diğer meslekler için herhangi bir fonksiyonel değeri yoktur.

Mesleki muhtevanın özel niteliğine işaret eden bu ilkeye göre, meslek öğretiminde müşterek bir muhteva düşünülemez. Her mesleğin kendisine özgü bir muhtevası ise üç ana bölümden oluşur. 1) Uygulamalı muhteva, 2) özel, teknik muhteva ve 3) iş kabiliyeti muhtevası.

10. Meslek eğitimi belirli özel grupların özel eğitim ihtiyaçlarına cevap verebildiği, bu ihtiyaç hissedildiği zaman temin edildiği ve bu eğitim den en iyi bir şekilde yararlanabilecekleri tarzda uygulandığı ölçüde sosyal bir değer taşır.

Bu ilke, meslek eğitiminin bireylerin çeşitli ihtiyaç ve istidatlarına göre değişik programlar, değişik metotlar ve öğretim ortamlarını esas alarak düzenlemesi gerektiğini öngörmekte ve genel eğitim standartlarının meslek eğitimi için uygun olamayacağını ifade etmektedir.

11. Meslek eğitimi programları mesleki ihtiyaçlara göre düzenlenmelidir.

Mesleki eğitim programları muhteva açısından bilgi, beceri ve alışkanlık unsurları üzerine kurulur. Bu nedenle, programın öğrenciye gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları yeteri kadar kazandıracak şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu hususta programdaki fazlalık veya eksiklik, sonucu aynı şekilde olumsuz yönde etkiler.

12. Meslek eğitimi programları, kısa süreli yoğun derslerle uzun süreli dersleri kapsamalıdır.

Çağdaş mesleki eğitim "herkes için eğitim" kavramını benimseydiğinden herkese yönelik bir eğitim çok değişik kabiliyet ve ihtiyaçlardaki bireylere uygun olarak örgütlenmek zorundadır. Bu da değişik

program tiplerinin uygulanmasını gerektirir. Bu ilke, bu ihtiyaca işaret etmektedir.

13. Meslekî eğitim programları insan sağlığını koruma ve emniyet tedbirleri ile ilgili derslere yer vermelidir.

Çeşitli mesleklerin çalışma koşulları insan sağlığını ve emniyetini tehdit edici nitelikte olduğundan öğrencilerin bu hususta aydınlatılmaları gerekir. Hastalık ve kazaların sebep olduğu insangücü ve servet kaybı çok büyüktür. Bu kayıp ise çoğunlukla bilgisizlikten ileri gelmektedir. Bu nedenle iyi hazırlanmış bir meslekî programda bu konuya yer verilmelidir.